

Bylo třeba polopravd a osobních invektiv?

Reakce na příspěvek J. Šanderové do diskuse o stavu naší disciplíny.

Všechny dosud publikované reakce na můj příspěvek *Posttotalitní trauma české sociologie* byly v zásadě polemické, což je stav normální a žádoucí. Spíše jsem byl překvapen tím, na kolika důležitých tezích by se při opatrnějších formulacích většina diskutujících dokázala shodnout (nepřirozené institucionální oddělení výuky od výzkumu, neblahé důsledky pseudodemokracie, celkově špatný stav disciplíny atd.). To mě naplňuje jistým, nikoli však přehnaným, optimismem. O to více mě překvapil osobní a emotivní tón, který do diskuse vnesla kolegyně J. Šanderová. Využívám práva na odpověď a chci upozornit na polopravdy a ohradit se vůči osobním invektivám.

Předně bych chtěl J. Šanderovou požádat, aby akceptovala, že svět, ve kterém žiji, je můj svět, a není důvod, proč by měl být pojednáván na stránkách odborného časopisu. Kolegyni Šanderové, jakož i ostatním kolegům, jsem ovšem k dispozici pro – konjunkturalisticky řečeno – *dekonstrukci* tím, čím dobrovolně vstupuji do vědecké komunity: publikovanými statěmi, analýzami, způsobem, jakým přistupuji k výuce, vyjádřenými obavami o osud oboru atd.

Dále bych rád uvedl na pravou míru smělé, pravda nijak nedoložené, tvrzení J. Šanderové, že jsem „pomlouval CEU“ (CEU = Středoevropská univerzita), čímž jsem snad přispěl k jejímu vyhoštění z Prahy. Předně, na rozdíl od kolegyně Šanderové jsem na CEU – přesně řečeno na oddělení sociologie pražské koleje CEU – učil hned v prvním roce její existence. Zkušenost, kterou jsem s tímto oddělením učinil, byla pro mě velkým zklamáním. Oddělení sociologie pražské koleje CEU se důsledně izolovalo od domácí (české) sociologické komunity, a pokud šlo o mezinárodní kontakty, ani zde nebyla ochota vyjít za úzký a v podstatě předem definovaný okruh lidí. Po neúspěšné snaze něco málo v tomto systému změnit (návrh pozvat k výuce modulu sociální stratifikace velké osobnosti tohoto oboru, jako je Treiman, Goldthorpe, s nimiž jsem ochotu učit v Praze předem projednal) a po explicitním odmítnutí CEU participovat na rozsáhlých výzkumných projektech zaměřených na změny ve střední a východní Evropě (cílem bylo nalézt středoevropského koordinátora, dalšího sponzora a samozřejmě otevřít tyto projekty studentům CEU) jsem na další spolupráci rezignoval. Pokud by si J. Šanderová místo uvedeného zdroje svých informací (blíže nespecifikovaného) pozorně přečetla, co jsem o CEU v kritické době napsal v tisku, zjistila by, že: a) jsem vždy hovořil pouze o *pražském* oddělení *sociologie* CEU, nikoli o CEU jako takové (naopak jsem zdůrazňoval, že ostatní oddělení si vedla mnohem lépe); b) jsem vysoce hodnotil *ideu*, z níž se CEU zrodila, ale o to více jsem byl zklamán *politikou* pražského oddělení sociologie a vedení pražské koleje, která se s touto ideou zásadně rozcházela.

Pokud by si J. Šanderová chtěla učinit představu o skutečných důvodech určitého napětí mezi pražskou kolejí CEU a naší vědeckou komunitou, vřele doporučuji porovnat účast renomovaných polských sociologů na pravidelných aktivitách sociologického oddělení CEU (členové katedry) po jejím přestěhování do Varšavy s účastí českých sociologů na výuce v době jeho působení v Praze. Pokud ji toto srovnání přivede k otázce, proč se pražské oddělení sociologie rozhodlo pro politiku izolace (od vědecké komunity, od výzkumných projektů atd.), nebude jistě první. Málokdo se ozval v době, kdy se ještě dalo něco změnit. Je jistě pravda, že stěhování CEU z Prahy se možná nemuselo konat,

kdyby se česká (a nejen sociologická) vědecká komunita za CEU více postavila. Proč tak neučinila, není zas tak nevysvětlitelné. Tolik k jedné polopravdě.

J. Šanderová má ovšem *úplnou* pravdu, když tvrdí, že obor je zpustošený a že by bylo třeba vést diskusi především o tomto problému. To byl hlavní důvod, proč jsem se rozhodl svůj příspěvek publikovat. Na rozdíl od Šanderové však netvrdím, že je zpustošený *přes* veškerou snahu, a tvrdím (a mám pro to evidenci, kterou brzy předložím odborné i neodborné veřejnosti), že je pustošen i nadále, a to v první řadě těmi, kteří by měli pečovat o jeho zotavení, ale kterým (až na světlé výjimky) místo toho jde o udržení mocenských pozic. Řekl jsem, a na tom trvám, že hlavním zdrojem *pokračujícího* pustošení oboru je permanentní *relativizace* všech důležitých kritérií vědeckého a pedagogického výkonu, tedy těch kritérií, jejichž *zpevňování* je nutnou podmínkou rozvoje disciplíny a nastolení normální soutěže.

Tím se dostávám k poslednímu bodu, je jím údiv kolegyně Šanderové nad tím, že jsem svůj příspěvek původně přednesl na mezinárodním fóru a teprve potom jsem jej v překladu nabídl k publikaci *Sociologickému časopisu* jako podnět k diskusi. Šanderová vůbec není daleko od pravdy, když se domnívá, že reakce zahraničního publika jsou v tomto směru zasvěcenější a zejména receptivnější. Není to tím, že by zahraniční publikum více rozumělo *příčinám* situace u nás, ale proto, že pohled zvenčí a *nezaújaté* srovnání nutně vede k otázce, proč jsme na tom tak bídně (viz například zprávy M. Illnera o účasti českých sociologů na významných konferencích pořádaných tento rok v témže čísle *Sociologického časopisu*). Kdykoli ovšem toto téma otevřu doma, zjistím, že většina těch, kteří na sebe vzali odpovědnost za rozvoj oboru, mlčí, jako by se jich debata netýkala.

Na závěr svého příspěvku kolegyně Šanderová čtenáři sděluje, že se za můj výkon „tak trochu stydí“, ale že mě to jistě nezajímá. Má výjimečně naprostou pravdu.

S vděkem přijímám sdělení šéfredaktora, že podobné výměny se na stránkách odborného časopisu již objevovat nebudou a že napříště budeme debatovat a argumentovat v rámci norem běžných v odborné komunitě.

Petr Matějů